

5.6

Πνευματικά δικαιώματα

Τι λέει η νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων ;

1. Προστατεύει τα δημιουργήματα του ανθρώπινου που είναι πρωτότυπα και
2. δίνει στον δημιουργό τους, δύο αποκλειστικά δικαιώματα:
 - το αποκλειστικό δικαίωμα να εκμεταλλεύεται τα έργα του όπως θέλει, βγάζοντας ακόμα και χρήματα από αυτά (**περιουσιακό δικαίωμα**) και
 - το αποκλειστικό δικαίωμα αφενός να αναγνωρίζεται ως ο δημιουργός των έργων του και αφετέρου να αποφασίζει αν και πώς θα χρησιμοποιηθούν τα έργα αυτά από τους άλλους (**ηθικό δικαίωμα**).

Τι κάνουμε αν θέλουμε να αξιοποιήσουμε κάποιο έργο που δεν είναι δικό μας;

Θα πρέπει να **πάρουμε την άδεια του δημιουργού** για όσο διάστημα ισχύουν τα πνευματικά του δικαιώματα (δηλαδή έως και 70 χρόνια μετά τον θάνατό του).

**Ποια έργα
προστατεύονται όμως
από πνευματικά
δικαιώματα και ποια
όχι;**

Προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα

- **Λογοτεχνικά έργα** (βιβλία, ποιήματα, άρθρα, μυθιστορήματα, παραμύθια, σενάρια, στίχοι, επιστημονικά κείμενα κ.λπ.).
- **Μουσικά έργα** (συνθέσεις, τραγούδια, μουσικές διασκευές κ.λπ.).
- **Θεατρικά έργα, σενάρια, χορογραφίες** κ.λπ.
- **Οπτικοακουστικά έργα** (ταινίες, ντοκιμαντέρ, βίντεο κλιπ, τηλεοπτικές εκπομπές κ.λπ.).
- **Έργα εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών** (πίνακες ζωγραφικής, εικονογραφήσεις, γλυπτά, σχέδια κοσμημάτων, επίπλων κ.λπ.).
- **Αρχιτεκτονικά έργα** (αρχιτεκτονικά σχέδια, σχεδιαγράμματα κ.λπ.).
- **Βάσεις δεδομένων και προγράμματα Η/Υ.**

Δεν προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα

- Έργα που δεν έχουν καταγραφεί ή ηχογραφηθεί (αυθόρμητες ομιλίες, ζωντανές παραστάσεις κ.λπ.).
- Απλές λέξεις και φράσεις (τίτλος, όνομα συγκροτήματος, σλόγκαν, λογότυπο κ.λπ.).
- Ιδέες και έννοιες (ιδέα για συγγραφή βιβλίου που θα μπορούμε να γράψει ο καθένας).
- Νόμοι, δικαστικές αποφάσεις/κείμενα.
- Εκφράσεις λαϊκής παράδοσης (γνωμικά, παροιμίες, λαϊκοί χοροί).
- Ειδήσεις, πληροφορίες και απλά γεγονότα.
- Μαθηματικοί τύποι, διαδικασίες και μέθοδοι.
- Έργα που έχει λήξει η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων τους.

**Υπάρχει τρόπος να
χρησιμοποιήσουμε τις
δημιουργίες των άλλων
χωρίς να παραβιάζουμε τα
πνευματικά τους
δικαιώματα;**

5.6.1

Δίκαιη Χρήση

Ένας τρόπος να
χρησιμοποιήσουμε τις
δημιουργίες των άλλων χωρίς να
παραβιάζουμε τα πνευματικά
τους δικαιώματα είναι η **Δίκαιη
Χρήση (Fair Use)**.

Παράδειγμα – Δίκαιη Χρήση

Ένας μαθητής για να κάνει μια εργασία π.χ. για τον διάσημο ζωγράφο και εφευρέτη Leonardo da Vinci εντοπίζει στο διαδίκτυο μια ιστοσελίδα με άρθρο για την ζωή και τα έργα του. Σκέφτηκε να αντιγράψει το άρθρο και να τελειώσει έτσι την εργασία του.

Άρθρο με έργα του Leonardo da Vinci

όμως

Η αντιγραφή περιεχομένου από το Διαδίκτυο, χωρίς την άδεια του δημιουργού, είναι **σοβαρό ποινικό αδίκημα** και τιμωρείται με χρηματικό πρόστιμο ή/και ποινή φυλάκισης σε κάποιες περιπτώσεις.

Ψάχνοντας να βρει μια
λύση, σκέφτηκε τη
Δίκαιη Χρήση.

Σύμφωνα με τη **Δίκαιη Χρήση**, ο μαθητής μπορούσε να εντάξει 1 με 2 φωτογραφίες και ένα μικρό μέρος του άρθρου στην παρουσίασή του, **χωρίς να ζητήσει την άδεια του δημιουργού**, καθώς η **φύση** της εργασίας του ήταν:

- **δημιουργική,**
- **είχε εκπαιδευτικό σκοπό,**
- **η ποσότητα της πληροφορίας ήταν περιορισμένη και**
- **δε θα έβλαπτε οικονομικά τον δημιουργό του άρθρου.**

Τι είναι η Δίκαιη Χρήση;

Η Δίκαιη Χρήση, αποτελεί εξαίρεση του νόμου πνευματικών δικαιωμάτων και μας επιτρέπει να χρησιμοποιούμε τις δημιουργίες των άλλων, χωρίς την άδειά τους, αρκεί **να αναφέρουμε το όνομα τους** και να τηρούμε τις **ακόλουθες προϋποθέσεις**:

- Η φύση της εργασίας μας είναι δημιουργική.
- Ο σκοπός της αφορά σε εκπαίδευση, έρευνα, ενημέρωση ή κριτική.
- Η ποσότητα των πληροφοριών που χρησιμοποιούμε είναι περιορισμένη.
- Η χρήση της είναι μη κερδοσκοπική.

5.6.2

Δημόσιος Τομέας

Ένας ακόμα τρόπος να χρησιμοποιήσουμε δημιουργίες άλλων, χωρίς να παραβιάζουμε τα πνευματικά τους δικαιώματα είναι να πάρουμε έργα που έχουν περιέλθει στον **Δημόσιο Τομέα** (Public Domain).

Παράδειγμα 2 – Δημόσιος Τομέας

Ο μαθητής στη συνέχεια εντόπισε μια εντυπωσιακή ψηφιακή εικόνα, αντίγραφο της Mona Lisa, ενός από τα πιο δημοφιλή έργα του Leonardo da Vinci.

Κάνοντας κλικ πάνω της, εμφανίστηκε στην περιγραφή της η φράση «**Public Domain**»,

Η Mona Lisa με δικαιώματα Δημόσιου Τομέα (Ανακτήθηκε από File: Mona Lisa.jpg - Wikimedia Commons)

Τι σημαίνει **public domain**;

Σημαίνει ότι πρόκειται για εικόνα, της οποίας τα πνευματικά δικαιώματα έχουν λήξει και ανήκει πλέον στον Δημόσιο Τομέα.

Έτσι ο μαθητής μπορεί να χρησιμοποιήσει την εικόνα αυτή ελεύθερα, χωρίς να χρειάζεται να πάρει άδεια από τον δημιουργό της. Επίσης, θα μπορούσε να την τροποποιήσει, αλλάζοντας για παράδειγμα τη φωτεινότητά της και βάζοντας έτσι τη δική του καλλιτεχνική πινελιά στο έργο αυτό.

Τι είναι τα έργα που περιέρχονται στον Δημόσιο Τομέα;

Τα έργα που περιέρχονται στον Δημόσιο Τομέα (όπως εικόνες, ήχοι, βιβλία, κείμενα, φωτογραφίες, ταινίες, επιστημονικά άρθρα κ.ά.) δημιουργήθηκαν πριν πολλά χρόνια και δεν προστατεύονται πια από πνευματικά δικαιώματα.

**Συνεπώς, είναι ελεύθερα για αντιγραφή,
τροποποίηση και διαμοιρασμό.**

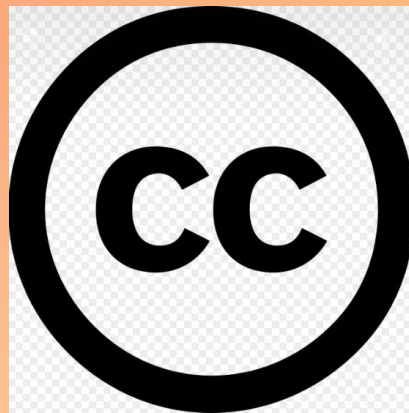
Πού μπορούμε να βρούμε περιεχόμενο που δεν προστατεύεται πια από πνευματικά δικαιώματα;

Περιεχόμενο που έχει περιέλθει στον **Δημόσιο Τομέα**
μπορούμε να βρούμε σε:

- **βιβλιοθήκες,**
- **μουσεία,**
- **πολλές διαδικτυακές πλατφόρμες,** όπως η Wikimedia Commons (με πολυμέσα), η Project Gutenberg (με e-books, κυρίως από λογοτεχνικά έργα), η Internet Archive (με βιβλία, ταινίες, μουσική), η Public Domain Review (με περιεχόμενο για τέχνη, λογοτεχνία, ιστορία και πολιτισμό).

5.6.3

Άδειες Creative Commons

Τι είναι οι άδειες Creative Commons;

Οι άδειες **Creative Commons** είναι ο δημοφιλέστερος τύπος αδειών πνευματικών δικαιωμάτων.

Ανήκουν σε έναν **μη κερδοσκοπικό οργανισμό**, που προσφέρει έναν απλό και δωρεάν τρόπο αδειοδότησης των ψηφιακών μας έργων.

Δίνουν, δηλαδή, τη δυνατότητα στους δημιουργούς να **ορίζουν σαφώς τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας που θέλουν να παραχωρήσουν στους άλλους**, ώστε να μη χρειάζεται να τους ζητούν άδεια κάθε φορά που θέλουν να χρησιμοποιήσουν τις δημιουργίες τους.

Παράδειγμα 3 – Άδειες Creative Commons (CC)

Μετά από αρκετή ώρα αναζήτησης στον Παγκόσμιο Ιστό, ο μαθητής βρήκε το μουσικό κομμάτι που έψαχνε, και στον τίτλο του, είχε την ένδειξη **CC-BY**.

Ψάχνοντας πληροφορίες για την ένδειξη αυτή, ανακάλυψε ότι πρόκειται για μια άδεια Creative Commons (CC), που είχε δοθεί από τον δημιουργό του κομματιού, ώστε να γνωρίζει όποιος το χρησιμοποιεί ότι θα πρέπει **να αναφέρει το όνομά του**.

- Έτσι, ο μαθητής ενσωμάτωσε το μουσικό κομμάτι στην παρουσίασή του και δεν παρέλειψε να **αναφέρει το όνομα του δημιουργού**.
- Ανακάλυψε, επίσης, έναν εύκολο τρόπο να διαμοιράζεται τις δικές του δημιουργίες, προσθέτοντας σε κάθε έργο του την κατάλληλη **άδεια CC**, ώστε να μπορεί όποιος άλλος επιθυμεί να χρησιμοποιεί τα έργα του, χωρίς να χρειάζεται να ζητήσει την άδειά του και χωρίς να παραβιάζει τα πνευματικά του δικαιώματα.

Υπάρχουν 4 βασικοί τύποι δικαιωμάτων Creative Commons

(BY)
Αναφορά στον
αρχικό δημιουργό
(Attribution)

(NC)
Απαγόρευση
εμπορικής χρήσης
(Non-Commercial)

(ND)
Απαγόρευση
δημιουργίας
παραγώγων έργων
(No Derivatives)

(SA)
Διανομή του παραγόμενου
έργου με τους όρους της
αρχικής άδειας
(Share alike)

Ο συνδυασμός των παραπάνω τύπων δικαιωμάτων οδηγεί σε έξι διαφορετικούς τύπους αδειών, μέσω των οποίων οι δημιουργοί πρωτότυπων έργων δηλώνουν πόσα και ποια δικαιώματα θέλουν να εκχωρήσουν στους άλλους. Όλες οι άδειες προβλέπουν ότι όποιος χρησιμοποιεί το έργο θα πρέπει να κάνει αναφορά στον αρχικό δημιουργό, διασφαλίζοντας τη φήμη του.

Οι άδειες Creative Commons με απλά λόγια

ΟΙ ΑΔΕΙΕΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΡΓΑ

ΑΝΑΦΟΡΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ

Μπορεί κάποιος να χρησιμοποιήσει εμπορικά το έργο μου;

Μπορεί κάποιος να τροποποιήσει το έργο μου;

(MUST ALSO BE LICENSED BY-SA)

ΑΝΑΦΟΡΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ-ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΔΙΑΝΟΜΗ

Μπορεί κάποιος να χρησιμοποιήσει εμπορικά το έργο μου;

Μπορεί κάποιος να τροποποιήσει το έργο μου;

ΑΝΑΦΟΡΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ-ΜΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΧΡΗΣΗ-ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΔΙΑΝΟΜΗ

Μπορεί κάποιος να χρησιμοποιήσει εμπορικά το έργο μου;

Μπορεί κάποιος να τροποποιήσει το έργο μου;

ΑΝΑΦΟΡΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ-ΟΧΙ ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΕΡΓΑ

Μπορεί κάποιος να χρησιμοποιήσει εμπορικά το έργο μου;

Μπορεί κάποιος να τροποποιήσει το έργο μου;

ΑΝΑΦΟΡΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ-ΜΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΧΡΗΣΗ-ΟΧΙ ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΕΡΓΑ

Μπορεί κάποιος να χρησιμοποιήσει εμπορικά το έργο μου;

Μπορεί κάποιος να τροποποιήσει το έργο μου;

(MUST ALSO BE LICENSED NC-BY-SA)

ΑΝΑΦΟΡΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ-ΜΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΧΡΗΣΗ-ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΔΙΑΝΟΜΗ

Μπορεί κάποιος να χρησιμοποιήσει εμπορικά το έργο μου;

Μπορεί κάποιος να τροποποιήσει το έργο μου;

(Ανακτήθηκε από <https://www.openbook.gr/creative-commons-licenses/>)

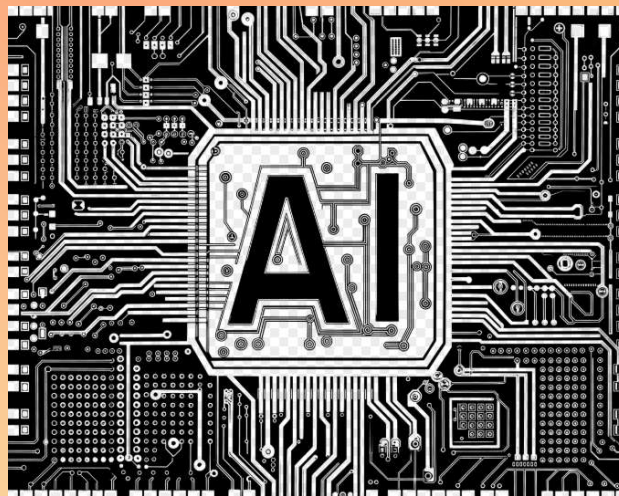
Πού βρίσκω υλικό με περιεχόμενο με άδειες Creative Commons;

Πολλοί ιστότοποι διαθέτουν ψηφιακό περιεχόμενο με άδειες Creative Commons, όπως οι:

- **Wikimedia Commons** (εικόνες, βίντεο, ήχους),
- **Openverse** (εικόνες, ήχους),
- **Pixabay** (εικόνες, βίντεο, σχέδια, ήχους, μουσική),
- **Flaticon** (εικονίδια και γραφικά),
- **freemusicarchive** (ήχους) κ.ά.

5.6.4

Πνευματικά δικαιώματα και Τεχνητή Νοημοσύνη

Εξελίσσεται και περιμένουμε τα προσεχώς....

Το θέμα των πνευματικών δικαιωμάτων στην εποχή της Τεχνητής Νοημοσύνης είναι πολύ **σύνθετο** και εξελίσσεται συνεχώς.

Όπως είδαμε παραπάνω, όταν ένας άνθρωπος δημιουργεί ένα έργο, αυτό βάσει νόμου προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα που διασφαλίζουν ότι κανείς δεν μπορεί να το αντιγράψει, να το τροποποιήσει ή να το χρησιμοποιήσει χωρίς την άδειά του.

Τι γίνεται όμως όταν ένα πρόγραμμα Τεχνητής Νοημοσύνης δημιουργεί ένα έργο;

Εδώ τα πράγματα είναι πιο περίπλοκα καθώς σε
πολλές χώρες, τα πνευματικά δικαιώματα
προϋποθέτουν **ανθρώπινη δημιουργία!**

Τεχνητή Νοημοσύνη και πνευματικά δικαιώματα

Συνεπώς, οι προκλήσεις που προκύπτουν όταν μιλάμε για Τεχνητή Νοημοσύνη και πνευματικά δικαιώματα αφορούν κυρίως:

- την απόδοση δικαιωμάτων σε έργα που δημιουργούνται από Τεχνητή Νοημοσύνη,
- τον καθορισμό της ιδιοκτησίας των δεδομένων που χρησιμοποιούνται για την εκπαίδευση των μοντέλων Τεχνητής Νοημοσύνης. Πολλές φορές, αυτά τα δεδομένα περιέχουν εικόνες, κείμενα, ήχους που έχουν δημιουργήσει άλλοι άνθρωποι και προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα και
- την προστασία των δημιουργών.

Τεχνητή Νοημοσύνη και πνευματικά δικαιώματα

- Η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την οποία ακολουθεί και η Ελλάδα, απαιτεί ένα έργο να έχει **δημιουργηθεί από άνθρωπο** για να προστατεύεται από πνευματικά δικαιώματα.
- Συνεπώς, έργα που δημιουργούνται από την Τεχνητή Νοημοσύνη, χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση, δεν προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα.
- Επιπλέον, η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, απαιτεί τη δημοσίευση λεπτομερών περιλήψεων του περιεχομένου που χρησιμοποιείται για την εκπαίδευση των μοντέλων των συστημάτων Τεχνητής Νοημοσύνης «γενικής χρήσης».

Τέλος, εκτός από τα παραπάνω,
υπάρχουν και **ηθικά ζητήματα** που
προκύπτουν από την ευρεία χρήση της
Τεχνητής Νοημοσύνης, όπως

**ο αντίκτυπος των έργων,
στους παραδοσιακούς δημιουργούς.**

**Ευχαριστώ για την
προσοχή σας**